

Weersomslag

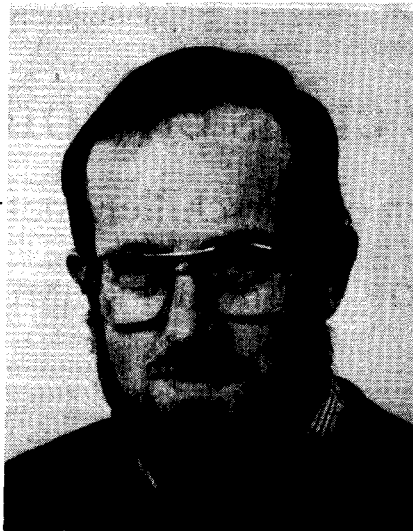
Donkere wolken hebben zich samengepakt boven de Nederlandse economie. Hier en daar vallen al druppels, die een voorbode vormen voor een naderende stormbui. Eerst was er nog hoop dat het zware weer over zou drijven, maar nu lijkt een chaotische aftocht op gang te komen. Het is vergelijkbaar met tafereelen aan het einde van een zonnige zomerdag, wanneer een weersomslag de luierende zonnebaders verrast op het strand. De zwembroek van de verzorgingsstaat wordt nat in de tas gesmeten, de monetaire paraplu van (de verkleining van) het financieringstekort opgezet, en wat maar kan dienen voor beschutting tegen regen en wind bijeengegrist. Dan haasten de mensen zich weg op zoek naar een veilig onderkomen.

Het is waar dat de verzorgingsstaat ons geen oplossing heeft gebracht voor de maatschappelijke problemen, ondanks een onvermoede expansie van de consumptieve bestedingen per hoofd van de bevolking. Het bleef echter best gezellig. Iedereen kon zijn opwindende en fantasie kwijt op de kampeerweekends en bij wandeltochten van de vele pressiegroepen. Bovendien raakte regelmatig de druk van de ketel omdat de modale Nederlander jaarlijks één- of twee maal bij gelegenheid van zijn vakantie op hol placht te slaan door Europa. Nu is het echter kil geworden. Verschillende tenten, die er op het zonnige strand solide uitzagen, bleken bij de eerste windstoot in elkaar te vallen. En wat economie vooral bezighoudt, er kan maar geen overeenstemming worden bereikt over de vraag wie de rekening vereffent die nog openstaat bij de consumptietent.

Het komt erop neer dat de overheid achterblijft met de schulden, hetgeen tot uitdrukking komt in haar financieringstekort. De oplossing lijkt voor de hand te liggen: de minister van Financiën dient voortaan de hand op de knip te houden. Deze remedie is echter bedrieglijk door haar eenvoud. Het blijkt dat de landen die een dergelijk beleid voeren, weinig hoopvolle resultaten hebben geboekt. Daarbij kan worden gewezen op recente ontwikkelingen in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten.

Uit macro-economisch onderzoek komen aanwijzingen dat bezuinigingen in de collectieve sfeer tot inkrimping van de productie-omvang leiden door vraaguitval op de binnenlandse markten¹⁾. Er kan aan worden toegevoegd dat het arbitraire karakter van de overheidsmaatregelen deze nadelige effecten zal versterken. Het lijkt erop of de overheid in het wilde weg regulering en voorzieningen op de korrel neemt: ziektegeld, kinderbijslag, wat volgt? Daardoor ontstaat politieke onrust en een verhoging van de onzekerheid in een situatie die

P. H. Admiraal

voor de deelnemers aan het economisch verkeer ongewis genoeg is. In dit opzicht is er geen sprake van beleid dat bijdraagt tot het vinden van een aanpassingsweg naar een toekomstig evenwicht.

De zelfklevende pleister uit de monetaire EHBO-trommel is bruikbaar bij schaaftplekken op de goederenmarkten. Op de diepe snijwonden van vraag en aanbod, waarmee wij nu worden geconfronteerd, dient echter een ingewikkelder verband te worden aangelegd. Ook de macro-economische chirurgijn, die slechts kan aderlaten en bloed toedienen op grond van een diagnose in termen van bestedingstekorten en -overschotten kan hier geen uitkomst bieden. De perspectivische verkleining van het economische proces in stromen van hoeveelheden blokkeert een oordeel over de structurele verhoudingen. Relevant daarvoor is mijn inziens een micro-optiek van relatieve prijzen in een netwerk van markten.

Vanuit dat gezichtspunt kan geen cijfermatig overzicht van de werking van de nationale economie, gecomprimeerd tot een blaadje met kengetallen, aan de heren politici worden aangeboden. Er zal op sectoraal en regionaal niveau een ideeënontwikkeling moeten plaatsvinden over marktevenwichten die in de toekomst bereikbaar kunnen zijn. Dat zal moeizaam gaan, ook zonder de vakbeweging, waaraan op het moment de zwarte piet van het mislukkende tripartite overleg is toegespeeld. Er zal hier een doorbraak tot stand moeten worden gebracht. Het is nodig dat wordt onderzocht in welke markten en onder welke voorwaarden ondernemers bereid zijn zich in te zetten voor vernieuwende activiteiten. Er moet bovendien worden gewaakt voor vernietiging van productiecapaciteit die later toch levensvatbaar zou kunnen zijn. Ook verschillende terreinen in de collectieve sfeer, bij voorbeeld gezondheidszorg, woningbouw, onderwijs enz., verdienen in dit verband aandacht. Het is nodig dat duidelijkheid

wordt verschaft over de hoogte van de niveaus waarop de overheid de uitgaven denkt te stabiliseren en met welke middelen dat zal worden bewerkstelligd.

Verschillende onderdelen van de monetaire liturgie zullen op den duur van belang blijken te zijn voor de vorming van een nieuwe evenwichtige structuur. Het zijn wijsheden voor de lange termijn die bij toepassing in het beleid dienen te worden gecombineerd met een grondige micro-economische analyse en een hechte, goed functionerende organisatie op het niveau van sector en regio. Globaal gezien kunnen daarbij drie punten naar voren worden gebracht. Ten eerste lijkt het verstandig belastingverzwaring te vermijden. Het is aannemelijk dat de collectieve sector in de toekomst zo zal worden georganiseerd dat zij minder zwaar zal drukken op het budget van de overheid. Verder verdient het financieringstekort te worden beschouwd in het licht van de bestedingsomvang van het beleid, dat voorwaarden schept voor economisch herstel, of op directe wijze bijdraagt tot de aanpassing van structurele verhoudingen. Zoals wij reeds hebben gezien, is het wenselijk ook de algemene kenmerken van de macro-economische toestand en de uitwerking van eventueel bezuinigingsbeleid op de verwachtingen in de beschouwingen te betrekken. Ten slotte kan ten aanzien van de structuur van belastingen worden opgemerkt dat zij, meer dan tot nu toe het geval is, sparen dient te bevorderen. Dat zou kunnen door in plaats van het inkomen de consumptie te belasten. Technisch liggen hier moeilijkheden omdat verhoging van de BTW-tarieven aanleiding kan tot een inflatoire spiraalbeweging.

Wij komen er niet onderuit dat het strand zal moeten worden ontruimd. De aftocht behoeft niet holderdebolder te geschieden, zodat de spullen nat in de tas worden gesmeten en de kans bestaat dat wij de zonnebril kapot trappen, of dingen vergeten waarvan wij later spijt krijgen. Ruim maar kalm op en hou de zwembroek gerust nog even aan. Bedenk dat de stromende regen goede omstandigheden schept voor een duik in zee.

PH Admiraal

1) Drs. W. B. J. Hempen, Naar een heroriëntering op het sociaal-economische beleid (I). Van een ombuigingsbeleid naar een stimuleringsbeleid, *ESB*, 24 februari 1982, blz. 192-199.